

**PROFESSIONAL DISKURSDA KIRISH-MODAL
VOSITALARNING LINGVO-KOGNITIV VA MATN HOSIL
QILUVCHI FUNKSIYALARI (TIBBIY MATNLAR MISOLIDA)**

Mirjonov Nosir Numonovich,

Buxoro davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi, <https://orcid.org/0009-0007-6966-1922>, e-mail: nosirmirjonov8@gmail.com

**LINGUO-COGNITIVE AND TEXT-FORMING FUNCTIONS OF
PARENTHETICAL-MODAL UNITS IN PROFESSIONAL DISCOURSE (ON
THE EXAMPLE OF MEDICAL TEXTS)**

Mirjonov Nosir Numonovich,

Independent researcher at Bukhara State University, <https://orcid.org/0009-0007-6966-1922>, e-mail: nosirmirjonov8@gmail.com

**ЛИНГВОКОГНИТИВНЫЕ И ТЕКСТООБРАЗУЮЩИЕ ФУНКЦИИ
ВВОДНО-МОДАЛЬНЫХ СРЕДСТВ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ДИСКУРСЕ
(НА ПРИМЕРЕ МЕДИЦИНСКИХ ТЕКСТОВ)**

Миржонов Носир Нумонович,

самостоятельный соискатель Бухарского государственного университета, <https://orcid.org/0009-0007-6966-1922>, e-mail: nosirmirjonov8@gmail.com

Annotatsiya: *Maqolada professional diskurs, xususan, tibbiyot sohasiga oid ilmiy matnlarning shakllanish tamoyillari va ularda kirish-modal so'zlarning matn hosil qiluvchi funksiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida ilmiy bayonning mantiqiyliги, argumentatsiyasi va muallif subyektivligining professional muloqotdagi ahamiyati yoritib berilgan. Tibbiy matnlarning boshqa fan sohalari bilan qiyosiy ko'rsatkichlari keltirilgan.*

Tayanch so'zlar: *professional diskurs, tibbiy matn, kirish-modal vositalar, metamatn, kommunikativ niyat, argumentatsiya, mantiqiy izchillik.*

Abstract: *The article analyzes the principles of the formation of professional discourse, specifically scientific texts in the medical field, and the text-forming functions of parenthetical-modal words within them. The study highlights the importance of logical presentation, argumentation, and authorial subjectivity in professional communication. Comparative indicators of medical texts with other scientific fields are also presented.*

Keywords: *professional discourse, medical text, parenthetical-modal units, metatext, communicative intent, argumentation, logical consistency.*

Аннотация: В статье анализируются принципы формирования профессионального дискурса, в частности научных текстов в области медицины, и текстообразующие функции вводно-модальных слов в них. В ходе исследования освещается значение логичности, аргументации научного изложения и авторской субъективности в профессиональной коммуникации. Приводятся сравнительные показатели медицинских текстов с другими отраслями науки.

Ключевые слова: *профессиональный дискурс, медицинский текст, вводно-модальные средства, метатекст, коммуникативное намерение, аргументация, логическая последовательность*

KIRISH (INTRODUCTION)

Zamonaviy tilshunoslikning ustuvor yoʻnalishlaridan biri — bu matnni shunchaki lisoniy birliklar yigʻindisi emas, balki muallifning kommunikativ niyati bilan birlashgan semantik-kognitiv butunlik sifatida tadqiq etishdir. Professional diskursning, xususan, tibbiy matnlarning oʻziga xosligi ulardagi yuqori darajadagi mantiqiylik va axborotning zichligi (kompRESSIYA) bilan belgilanadi. Mazkur maqolada ilmiy matndagi muallif va kitobxon muloqotini taʼminlovchi kirish-modal vositalarning oʻrni koʻrib chiqiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI (METHODS)

Tadqiqot jarayonida qiyosiy-tipologik tahlil, statistik metod hamda diskursiv tahlil usullaridan foydalanildi. Tahlil obyekti sifatida turli fan sohalariga (tibbiyot, iqtisodiyot, fizika) oid ilmiy maqolalar va monografiyalar tanlab olindi. Asosiy eʼtibor matnning mantiqiy karkasini tashkil etuvchi modallik koʻrsatkichlariga qaratildi.

NATIJALAR (RESULTS)

Tadqiqot natijasida ilmiy diskursda mantiqiy bogʻliqlikni taʼminlovchi kirish-modal vositalarning nafaqat miqdoriy, balki sifat koʻrsatkichlari ham aniqlandi. Tadqiq etilgan tibbiy matnlarning qariyb 13 foizi turli xil modallik koʻrsatkichlari bilan bogʻlangan boʻlib, ularning funksional tahlili quyidagilarni koʻrsatdi:

1. Kirish-modal vositalarning funksional tasnifi:

Strukturaviy-metamatn vositalari (45%): "Birinchidan", "shunday qilib", "xulosa qilib aytganda" kabi birliklar matnning mantiqiy arxitekturasini qurishda asosiy rol oʻynaydi.

Epistemik modallik vositalari (30%): "Shubhasiz", "maʼlumki", "haqiqatan ham" kabi soʻzlar orqali muallif keltirilayotgan tibbiy faktning isbotlanganlik darajasini tasdiqlaydi.

Ehtimollik va approksimatsiya vositalari (25%): "Aftidan", "ehtimol", "taxmin qilinganidek" kabi birliklar diagnostika va prognoz qilish jarayonidagi subyektiv ehtiyotkorlikni ifodalashga xizmat qiladi.

2. Fanlararo qiyosiy ko'rsatkichlar (Statistik tahlil):

Matnlarni qiyosiy o'rganish natijasida kirish-modal komponentlarning fanlar kesimidagi zichligi quyidagi jadvalda o'z aksini topdi:

Fan sohasi	Kirish-modal vositalar zichligi (%)	Asosiy funksiyasi
Tibbiyot	13%	Argumentatsiya va mas'uliyat
Iqtisodiyot	8%	Jarayonlar ketma-ketligi
Fizika va Matematika	2-5%	Qat'iy mantiqiy xulosa

3. Matn hosil qiluvchi xususiyatlar: Tahlillar shuni ko'rsatdiki, tibbiy matnlarda kirish-modal so'zlar faqat gap ichida emas, balki abzaslararo bog'liqlikni ta'minlovchi "konnektor" vazifasini ham bajaradi. Bu esa professional muloqotda axborotning uzluksizligini (kontinuum) ta'minlaydi. Ayniqsa, klinik holatlar tavsifida muallifning "metamatn" orqali o'quvchi diqqatini boshqarishi kuzatildi.

TAHLIL VA MUHOKAMA (DISCUSSION)

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, tibbiy matnlar boshqa fan sohalariga qaraganda kirish-modal vositalar bilan ko'proq to'yingan. Bu holat tibbiyotda inson omili va muallif mas'uliyatining yuqoriligi bilan izohlanadi. Professional diskursda ushbu so'zlar "metamatn" vazifasini bajaradi. Ya'ni, muallif faqat obyekt (kasallik, davo choralari) haqida ma'lumot berib qolmay, o'z matnini chetdan turib sharhlaydi va o'quvchini xulosalarga tayyorlab boradi. Bu jarayon professional muloqotning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA (CONCLUSION)

Olingan natijalar va o'tkazilgan tahlillar asosida quyidagi ilmiy xulosalarga kelindi:

1. **Professional diskursning mantiqiy karkasi:** Professional muloqotda, xususan, tibbiy matnlarda kirish-modal vositalar shunchaki yordamchi so'zlar emas, balki matnning semantik va mantiqiy yaxlitligini ta'minlovchi kognitiv vositalar (konnektorlar) ekanligi isbotlandi. Ular ma'lumotlar oqimini tartibga solib, matnning mantiqiy karkasini shakllantiradi.

2. **Muallif subyektivligi va obyektivlik muvozanati:** Tibbiy diskursda "ma'lumki", "shubhasiz" kabi kirish birliklari orqali muallif keltirilayotgan tibbiy faktning verifikatsiya darajasini ko'rsatadi, "ehtimol", "aftidan" kabi vositalar esa diagnostik ehtiyotkorlikni ifodalaydi. Bu esa ilmiy obyektivlik bilan muallif mas'uliyati o'rtasidagi kommunikativ muvozanatni ta'minlaydi.

3. **Metamatnning kommunikativ roli:** Tadqiqotda kirish-modal soʻzlarning "metamatn" vazifasi aniqlandi. Muallif ushbu vositalar yordamida oʻquvchining diqqat-eʼtiborini boshqaradi, dalillarni ustuvorlik darajasiga koʻra tartiblaydi va xulosalar chiqarish jarayonida adresat bilan "bilvosita dialog"ga kirishadi.

4. **Fanlararo farqlanish:** Statistika tahlillar tibbiy matnlarning modallik koʻrsatkichlari bilan toʻyinganligi (13%) boʻyicha aniq fanlardan (2-5%) sezilarli darajada farq qilishini koʻrsatdi. Bu tibbiyot sohasida axborotning interpretatsiyasi va inson omili bilan bogʻliq argumentatsiyaning oʻta muhimligidan dalolat beradi.

Xulosa qilib aytganda, professional diskursda kirish-modal vositalarni oʻrganish nafaqat tilshunoslik, balki mutaxassislar oʻrtasidagi muloqot samaradorligini oshirish va ilmiy matnlarni toʻgʻri interpretatsiya qilish (tushunish) uchun ham katta amaliy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. **Alekseeva L.M.** Профессиональный дискурс: терминологический аспект // Вестник Пермского университета. Российская и зарубежная филология. – 2014. – № 2(26). – S. 5–12.

2. **Arutyunova N.D.** Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. – М.: Nauka, 1988. – 341 s.

3. **Beilinson L.S.** Профессиональный дискурс: признаки, функции, нормы (на материале коммуникации врача и пациента): Avtoref. dis. ... d-ra filol. nauk. – Volgograd, 2009. – 38 s.

4. **Chernyavskaya V.E.** Интерпретация научного текста: Учебное пособие. – М.: LKI, 2010. – 128 s.

5. **Hyland K.** Metadiscourse: Exploring Interaction in Writing. – London: Continuum, 2005. – 230 p.

6. **Madumarova S.** Tibbiy matnlarda modallik va kirish soʻzlarning qoʻllanilishi xususida // Til va adabiyot taʼlimi. – Toshkent, 2021. – №4. – B. 15–17.

7. **Sloane T.O.** (Ed.) Encyclopedia of Rhetoric. – Oxford University Press, 2001. – 892 p.

8. **Vasileva V.V.** Метатекст в научном дискурсе // Стилистика и теория языковой коммуникации. – М., 2005. – S. 45–56.